

Länsstyrelsen
Jämtlands län

Anstett-Andersson Maria
010-2253334

Remiss

Datum

2018-03-20

Dnr (anges vid skriftväxling)

300-46-2018

Näringsdepartementet

103 33 Stockholm

Remissvar betänkande SOU 2017:95 Ett land att besöka. En samlad politik för hållbar turism och växande besöksnäring.

Er beteckning N2017/074387FF

Länsstyrelsen Jämtlands län lämnar följande synpunkter på SOU 2017:95 Ett land att besöka. En samlad politik för hållbar turism och växande besöksnäring.

Allmänna synpunkter på betänkandet

Länsstyrelsen Jämtlands län ser mycket positivt på utredningen som helhet. Vi anser att utredningen har tagit ett brett grepp över frågorna för hållbar turism och växande besöksnäring och fångat upp den problembild och utvecklingspotential som finns inom turism- och besöksnäringen. Vi välkomnar att utredningen lyft frågan om behovet av samverkan vad gäller såväl offentliga aktörer nationellt, regionalt och lokalt som samverkan mellan besöksnäringens branscher.

Utredningen förslår att en nationell strategi för hållbar turism och växande besöksnäring tas fram. Detta arbete ska ske i bred samverkan med besöksnäringen, statliga myndigheter, regioner, kommuner och civilsamhället. Länsstyrelsen har en både bred och tvärsektoriell kompetens och kommer att kunna bidra med viktiga delar i arbetet med att ta fram den nationella strategin samt delstrategierna inom naturturism, kulturturism, måltidsturism, evenemang och stora möte.

Synpunkter på bedömningar och förslag i betänkandet

Kapitel 3 En samlad politik

3.3 Mål för politiken

Förslag: Att det nya övergripande målet är att öka besöksnäringens och turismens bidrag till hållbar ekonomisk, social och miljömässig utveckling i landet.

Länsstyrelsens kommentar: Vi välkomnar att alla tre hållbarhetsaspekterna: ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet finns med i målet. Vi anser också att det är bra att begreppet besöksnäring används som ett komplement till begreppet turism för att beskriva näringslivets och företagens roll.

Kapitel 4 Besöksnäringen – en del av ett hållbart samhällsbygge

4.2 Agenda 2030 och en ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet.

Bedömning: Sverige behöver ha ett större nationellt fokus på och tydligare ställningstaganden kring hållbarhetsaspekten i arbetet med hållbar utveckling av besöksnäring och turism.

Länsstyrelsens kommentar: Utredningen visar (Figur 2.14) att 85–90% av lufttransportens totala förädlingsvärde år 2016 var hänförligt till turism. Mot bakgrund av att lufttransporter är det trafikslag som förorsakar de högsta utsläppen med negativ klimatpåverkan, finns mycket starka skäl för att styra över turismtransporterna till andra och mindre klimatpåfrestande transportslag. Turismens expansion måste därför ske i samklang med framför allt järnvägsinvesteringar som möjliggör snabba och miljömässigt hållbara transportalternativ till de mest turismintensiva regionerna i landet. För att minska flygets miljöpåverkan vill vi även lyfta vikten av att öka användningen av hållbara biobränslen för flyget.

Utredningen tar upp och belyser olika perspektiv på begreppet social hållbarhet, och understryker vikten av att det sociala perspektivet kommer in i flera led för företag, anställda och besökare. Länsstyrelsen anser att begreppet social hållbarhet också behöver inkludera de konsekvenser turismen kan ge, med betoning på ökad införsel av narkotika, dopning och ökad alkoholkonsumtion. Länsstyrelsen menar att strategier för hållbar turism behöver inkludera förebyggande åtgärder för det lilla såväl som stora arrangemanget utifrån dessa perspektiv.

4.9 Besöksnäringen som länk mellan stad och landsbygd

Bedömning: Kunskapen om besöksnäringens betydelse och roll utifrån geografiska och demografiska förutsättningar för såväl städer som landsbygder behöver utvecklas.

Länsstyrelsens kommentar: Länsstyrelsen instämmer i utredningens resonemang att besöksnäringen är en näring som bidrar till att länka samman olika delar av Sverige med varandra. Besöksnäringen blir ett kitt mellan stad och landsbygder. Det är ett synsätt som välkomnas av oss som är verksamma i landsbygd i norra Sverige.

Vi vill också lyfta besöksnäringens relativa betydelse på landsbygden. Även om besöksnäringen i absoluta tal är större i storstäder är dess relativa betydelse särklassigt störst på landsbygden. Besöksnäringen är den helt övervägande motorn i den lokala ekonomin för många landsbygdsområden. Den har dessutom egenskaper som många andra näringar saknar: Den är sysselsättningsintensiv med många serviceyrken och den är inte flyttbar på samma sätt som t. ex en tillverkningsindustri eftersom den nästan alltid är knuten till en destination eller ett besöksmål som är stationärt. Dessa kvaliteter gör att samhällsinvesteringar som främjar besöksnäringen ger hög verkningsgrad, blir lönsamma och ger långsiktiga effekter.

I landsbygdsområden bidrar även turismen med positiva sekundära effekter på kommersiell och samhällelig service genom att den bidrar med nödvändigt kund- och befolkningsunderlag. Även detta är en viktig faktor att beakta i de ekonomiska kalkyler som ligger till grund för allokering av samhällsmedel.

Kapitel 10 Naturturism

Förslag: Att regeringen som en del i framtagandet av en nationell strategi för hållbar turism och växande besöksnäring formulerar och antar politiska mål och en delstrategi för utveckling av naturturism. Arbetet ska ske i samverkan med statliga myndigheter, länsstyrelser, regioner, kommuner samt besöksnäringen, och i relevanta delar beakta den strategi för naturturism som besöksnäringens aktörer utvecklar.

Länsstyrelsens kommentar: Länsstyrelsen välkomnar utredningens förslag att ta fram en nationell strategi för naturturism i bred samverkan och där länsstyrelsen ska vara en del i detta arbete. Utredningen konstaterar att naturturismen är ett centralt begrepp i sammanhang som rör utveckling av turismen i Sverige och att många aktörer bedriver ett ambitiöst arbete inom naturturism och friluftsliv, var och en för sig och i samarbete. Länsstyrelsen delar utredningens bedömning att det saknas en gemensam färdriktning och en nationell samlade part som har verktyg och resurser att driva arbetet mer offensivt och hantera de frågor som behöver samordnas.

Förslag: att Naturvårdsverket ges i uppdrag att i samverkan med Riksantikvarieämbetet utveckla ett förslag för hur skyddade natur- och kulturområden, inklusive nationalparker, och biosfärområden kan användas för utveckling av natur- och kulturturism för inhemska och inkommande besökare. Uppdraget ska redovisas efter samråd med bl. a länsstyrelser.

Länsstyrelsens kommentar: Vi ser en trend av ökad naturturism inom skyddade områden. Utredningens syftar också till att öka turismen till skyddade områden. Det är fullt möjligt att öka turism inom skyddade områden och att nyttja naturen för upplevelser. Friluftsliv är ofta en del av syftet för skyddade områden. Den stora utmaningen är att många besökare söker sig till samma platser och under samma tider. Det vore önskvärt om besökare kunde spridas till fler områden och att det kunde ske en utjämning över säsongerna.

Länsstyrelsen vill understryka vikten av att arbetet med att utveckla turism och besöksnäringen i naturmiljön måste inkludera att vi ställer höga krav på systematiskt hållbarhetsarbete. Utredningen lyfter att det finns många exempel runt om i världen på hur ett ökat besöksstryck skadar värdefulla natur- och kulturmiljöer. På vissa ställen har en ökning av antalet besökare, koncentrerat till vissa platser, med negativa effekter som markslitage, trafikproblem, säkerhetsrisker och i förlängningen problem med att upprätthålla såväl förtroendet hos lokalbefolkningen som långsiktig attraktionskraft. Miljömässigt hållbar naturturism är med andra ord en utmaning som kräver nationella, regionala och lokala lösningar/strategier med fokus på hållbarhet.

Varumärket nationalparker och särskilda landmärken lockar besökare. Med zonerings-, regionala tillgänglighetsplaner samt om att naturturism inte får motverka skyddade områdens syften så kan det fungera bra.

När besökarströmmar ökar till särskilda områden uppkommer stora behov av infrastruktur, t ex uppkommer önskemål om parkeringar, toaletter, förbättrade leder och information. Om det satsas pengar på att öka naturturismen i skyddade områden så måste motsvarande ökning även ske av resurser i förvaltningen annars kommer detta inte vara hållbart.

Förslag: Att regeringen ser över Sveaskogs ägardirektiv så att de tydligare inkluderar uppdraget att utveckla ekoparkerna utifrån värden för naturturism, friluftsliv, kulturturism, ekologi och biologisk mångfald så att de därmed bättre reflekterar potentialen i att utveckla naturturism på statlig mark.

Vi uppskattar att utredningen lyfter upp naturturismens behov av bevarade skogsområden och att ett hänsynsfullt/hållbart skogsbruk kan gynna naturturismen. Att skyddad natur därmed får ett ekonomiskt värde och pekas ut som en ekosystemtjänst är intressant. Vi delar utredningens uppfattning om att utvidga Sveaskogs ägardirektiv så att bolaget ”tydligare inkluderar uppdraget att utveckla ekoparkerna utifrån värden för naturturism, friluftsliv, kulturturism, ekologi och biologisk mångfald, så att de därmed bättre reflekterar potentialen i att utveckla naturturism på statlig mark”. Ekoparkerna skulle kanske kunna avlasta nationalparkerna på besökare om infrastrukturen förstärktes inom dessa.

10.5 Allemansrätt och naturturism

Bedömning: att informationsarbetet om allemansrätten behöver förstärkas, inte minst mot entreprenörer med turismverksamhet och deras besökare. Dialogen om allemansrättens roll, möjligheter och begränsningar avseende utveckling av naturturism måste fördjupas mellan berörda parter. De frågor som avser samverkans- och avtalsmodeller och gemensamma ställningstaganden mellan parter bör tas vidare i arbetet med en nationell strategi för hållbar turism och växande besöksnäring.

Länsstyrelsens kommentar: Länsstyrelsen delar utredningens bedömning om vikten av att genomföra informationsinsatser om allemansrätten till olika målgrupper. Det finns också behov av att genomföra informationsinsatser om säkerhet för vissa natur- och äventyrsupplevelser inom naturturism.

Vi kan se att rätten att bedriva aktivitet på annans mark med stöd av allemansrätten kan av vissa markägare ses som ett problem. Vi delar därför utredningens förslag om att det behövs en fördjupad dialog mellan berörda parter om allemansrättens roll, möjligheter och begränsningar avseende utveckling av naturturism.

10.4 Hållbar utveckling av naturmiljön

Länsstyrelsen välkomnar att utredningen lyfter frågan om skoteråkning, vattenskoter och fyrhjuling. Utredningen har inte gjort någon fördjupad analys inom området men konstaterar att det med växande turism kommer dessa frågor att behöva hanteras i ökande grad för att bli möjliga och tydliga villkor för de företag som är verksamma inom dessa aktivitetsområden, styra besökare med motorfordon till vissa platser etc. Länsstyrelsen ser behov av friåkningsområden, tysta områden, arbete med kommunala regleringsområden, avgifter för skoterleder och restriktioner inom skyddade områden är verkligen källor till konflikt/motsättningar/utmaningar. Även nyttjandet av vattenskoter bör få någon form reglering för att förebygga konflikter och störningar och en hållbar besöksnäring i våra kust- och sjöområden.

Det är viktigt att ursprungsbefolkningen, samerna, beaktas när satsningar på ökad naturturism diskuteras. Mer folk och aktiviteter leder till risk för störningar och konflikter med rennäringsen. Det är även viktigt att markägareorganisationer involveras i arbetet med strategier kring naturturism för att få draghjälp. Markägarna är en förutsättning för att få tillstånd en mer positiv utveckling av turism i naturen.

10.9 Naturguider

Beträffande kompetensförsörjning framhåller utredningen att det finns många utbildningar inom området naturturism. Det finns sedan flera år en nationell norm för utbildning av naturguider, framtagen av Centrum för naturvägledning tillsammans med bransch- och utbildningsaktörer. Enligt utredningen har flera aktörer lyft frågan om behovet av licensiering av naturguider. Länsstyrelsen anser i likhet med utredningen att frågan är viktig att bevaka och lyfta upp i det nationella arbetet med naturturism.

Kapitel 11 Kulturturism

Förslag: Att formulera och anta politiska mål och en delstrategi för utveckling av kulturturism. Arbetet ska ske i samverkan med statliga myndigheter och bolag, länsstyrelser, regioner, kommuner samt besöksnäringen.

Länsstyrelsens kommentar: Vi välkomnar förslaget att länsstyrelsen ska vara en del i arbetet med att ta fram en strategi för kulturturism.

11.5 Kulturmiljö som infrastruktur och resurs

Bedömning: Ekonomiska modeller och nya finansieringslösningar som stöd för utveckling av kulturmiljöer som besöksmål är ett område som behöver utvecklas.

Länsstyrelsens kommentar: Vi välkomnar att utredningen lyfter frågan om finansieringslösningar. Vi håller med utredningen som menar att finansieringen är en stor utmaning för infrastrukturen på kulturområdet. De offentliga insatserna för kulturmiljöer har under lång tid hamnat efter insatserna för att skydda och tillgängliggöra naturen. Regeringens anslag 7:2 för kulturmiljövård uppgick under 2017 till 253 miljoner medan 2,3 miljarder kronor avsattes för naturvård. Av kulturmiljöanslaget fördelades 209 miljoner kronor vidare till länen. I likhet med utredningen anser vi att det är svårt att avgöra relevansen i jämförelsen

mellan dessa anslag eftersom den inte säger något om de relativa behoven inom respektive område, men det kan vara intressant att lyfta skillnaden i tilldelning av medel.

Vi menar i likhet med utredningen att svårigheter med finansiering är ett väsentligt hinder för insatser för vård, tillgängliggörande och inrättande av kulturresevat. Länsstyrelserna lyfter också fram att kulturmiljöanslaget inte får användas till förstärkning av personella resurser, för till exempel arbete med kulturresevat och världsarv där insatser behöver läggas på samverkan. För att det ska vara möjligt att delta i arbetet med att skapa kulturturistiska besöksmål fordras därför nya resurser, som inte är kopplade till det befintliga anslaget med dess begränsningar. I likhet med vad som framkommer i utredningen anser vi att det också bör finnas stöd i regleringsbrev eller förordning för insatser inom detta område.

Kapitel 12 Måltidsturism

Förslag: att formulera och anta delmål och en del strategi för utveckling av måltidsturism som koordineras med en nationella livsmedelsstrategins mål och insatser.

Länsstyrelsens kommentar: Vi ser positivt på utredningens förslag. Måltidsturism tillför nya typer av arbetstillfällen i landsbygderna. Den kan bidra till hållbarhet i den lokala miljön och i det lokala kulturarvet och stärka den regionala identiteten. Måltidsturism påverkar också livsmedelssystemet genom att stimulera det lokala jordbruket och livsmedelsproduktionen och kan vara en länk till ökad livsmedellexport.

Regional och lokal matkultur är ofta centrala komponenter i natur- och kulturturism. Företagare i form av både stora och små livsmedelsproducenter i sektorn lyfter mattraditioner och utvecklar dem. På många håll skapas nya och innovativa produkter utifrån väderförhållanden som tillåter att nya råvaror odlas och förädlas. Måltidsturism är ett viktigt verktyg för att ompositionera de småskaliga delarna av livsmedelsbranschen mot att bli en del av upplevelseindustrin och skapa kreativa hybrider i gränlandet till andra branscher. Vidare kan besöksäsonger förlängas.

Utredningen lyfter fram de unika värden som mathantverket har för besöksnäringen. Vi vill i detta sammanhang lyfta Eldrimner – nationellt resurscentrum för mathantverk, som har en viktig roll som motor, resurs och kompetenscentrum för svenskt mathantverk. Eldrimner arbetar på många olika sätt med besöksnäringen genom arbetet med mathantverk. Ett exempel är en karta som Eldrimner har tagit fram både digitalt och i en kartbok där landets mathantverkare presenteras med både bild och kontaktuppgifter. Eldrimner jobbar även på andra sätt att lyfta måltidsturismen, bland annat kommer en turné till alla Sveriges regioner ha temat mathantverksturism. Eldrimners kärnverksamhet att utbilda och kompetensutveckla mathantverkare som tillverkar förstklassiga produkter, som besökarna kan uppleva runt om i Sverige är Eldrimners största bidrag till måltidsturismen i Sverige. Denna verksamhet behöver fortsatt statligt stöd för att kunna utveckla och bevara mathantverkstraditioner och gastronomiskt kulturarv för att göra det möjligt för fler att ta del av detta.

12.3.2 Dryckesproducenter

Bedömning: Utredningen bedömer att möjligheten till gårdsförsäljning av alkoholhaltiga drycker skulle kunna gynna utvecklingen av företagande, sysselsättning och måltidsturism positivt även i Sverige. Då det inom ramen för utredningen inte ges förutsättningar att utvärdera vilka konsekvenser gårdsförsäljningen av alkoholhaltiga drycker kan ha på Systembolagets försäljningsmonopol avstår vi från att ge förslag inom området.

Lännsstyrelsens kommentar: Lännsstyrelsen anser att frågan om gårdsförsäljning bör utredas vidare med betoning på folkhälsopolitiska aspekter. Utifrån perspektivet social hållbarhet är det för Lännsstyrelsen en självklarhet att hänsyn bör tas till de konsekvenser gårdsförsäljning kan ge på folkhälsan i Sverige.

Kapitel 13 Evenemangs- och möteslandet Sverige

Förslag: Att regeringen tar en aktiv roll i att visa att nationen ställer sig bakom arrangörer och städer, ett representationsstöd, i ett urval av stora internationella idrottsevenemang.

Lännsstyrelsens kommentar: Vi vill i detta sammanhang lyfta att även landsbygden kan ha stora internationella idrottsevenemang. Som exempel kan nämnas att under 2019 kommer två världsmästerskap, skidskytte och alpint, att arrangeras i Jämtlands län.

Beslut i detta ärende har fattats av *landshövding Jöran Hägglund* efter föredragning av *utredare Maria Anstett-Andersson*. I den slutgiltiga handläggningen har även *länsrådet Susanna Löfgren* och *biträdande länsråd Bengt-Åke Strömquist* deltagit.

Detta beslut har signerats elektroniskt och saknar därför underskrift.

Jöran Hägglund
Landshövding

Maria Anstett-Andersson